

Persvrijheid op school

Hoe onafhankelijk is de schoolkrant? Volgens het Model-leerlingenstatuut van de scholierenorganisatie Laks behoort de schoolleiding de vrijheid van meningsuiting te respecteren.¹ De redactie moet opereren binnen de grenzen van het redactiestatuut, maar de schoolleiding is niet bevoegd een nummer van de schoolkrant of een stuk eruit te wijzigen of verschijning ervan te verbieden. Sommige scholen houden echter een slag om de arm: de schoolleiding mag in uitzonderingsgevallen ingrijpen als zij daarvoor zwaarwegende redenen kan opvoeren. Dat gebeurde vorig jaar op het Rhedens Lyceum te Rozendaal (nabij Arnhem). De redactie van de Rheader had een raillerend stuk geplaatst over het 'bureaucratische' management op school. De schoolleiding was ontstemd en stelde met onmiddellijke ingang preventief toezicht in, waarmee zij 'de bevoegdheid [kreeg] plaatsing van artikelen te verbieden'. Een leraar Nederlands, die (naar ik vermoed) als adviseur bij de redactie betrokken was, stuurde een woedende lezersbrief over deze 'Noord-Koreaanse' persbreidel, maar plaatsing van die brief werd door de schoolleiding geblokkeerd. En dat was dus regelrechte censuur.

Dit alles destilleer ik uit een rechtbankvonnis inzake de schorsing van de betrokken leraar.² Het fijne begrijp ik er niet van, maar ik krijg de indruk dat de schoolmanagers van mening waren dat de schoolkrant geen onwelwillende kritiek op hun functioneren mag spuien.³

Dat zou een ernstige miskenning van de functies van de vrije pers en een forse inperking van de persvrijheid zijn. In het leerlingenstatuut van 'Het Rhedens' (art. 20.1) is vastgelegd dat leerlingen het recht hebben een schoolkrant uit te brengen.⁴ En in art. 16.1 wordt meer in het algemeen gesteld dat de in de grondwet en internationale verdragen vastgestelde vrijheid van meningsuiting door iedereen [dus ook door de schoolleiding] gerespecteerd moet worden. Maar vervolgens worden er in het statuut nogal wat beperkingen gesteld aan de grondrechten van leerlingen:

- De leerlingen moeten [bij de uitoefening van hun vrijheid van meningsuiting] in gedrag en uitlatingen rekening houden met de doelstellingen en de algemeen bijzondere grondslag van de school (art. 16.2).⁵
- Met betrekking tot discriminatie op grond van ras, geloof, levensovertuiging, sekse, seksuele voorkeur, culturele achtergrond, sociaal-economisch milieu en fysieke verschijning is het noch aan leerlingen noch aan stafleden toegestaan op school discriminerende grappen of opmerkingen te maken; materialen te verspreiden die discriminerend zijn of die aanzetten tot discriminatie; en propaganda te maken voor organisaties die discriminatie beogen of anderen daartoe aanzetten (art. 17.2).
- Een leerling heeft er recht op als mens tegemoet te worden getreden. Indien de leerling zich gekwetst voelt door de benadering of een ongewenste intimiteit van de kant van medeleerlingen of personeel, dan kan zij/hij zich wenden tot de mentor, de vertrouwenspersoon of tot de commissie hiertoe aangewezen dan wel tot de algemeen directeur. Als dit niet op passende wijze binnen de school kan worden opgevangen, kan zij/hij zich ook wenden tot de vertrouwensinspecteur. De vertrouwensinspectie behandelt problemen op het gebied van seksuele intimidatie, seksueel misbruik, ernstig psychisch of fysiek geweld, discriminatie, onverdraagzaamheid, fundamentalisme, radicalisering, extremisme e.d. (art. 18.2).
- De leerlingen hebben het recht te vergaderen over zaken aangaande de school (art. 19.1), maar de schoolleiding is bevoegd een bijeenkomst van leerlingen te verbieden indien deze een onwettig karakter heeft en/of het schoolbelang schaadt (...) (art. 19.2).
- Er zijn mededelingenborden waarop leerlingen, leerlingenraad en andere leerlingenorganisaties in overleg met de locatiedirectie mededelingen van niet-commerciële aard kunnen ophangen, indien niet anoniem, niet beledigend of anderszins schadelijk voor de school (art. 21).

Gesteld dat van een schoolkrantredactie geëist zou worden dat zij al deze randvoorwaarden ter harte zou nemen, dan geniet zij een veel geringere persvrijheid dan kranten in de grotemensenmaatschappij. Gechargeerd gezegd: dan mag de redactie niets verkondigen waardoor leden van de schoolgemeenschap zich aangevallen of gekwetst zouden kunnen voelen, waardoor de belangen van de school geschaad zouden kunnen worden of waardoor het gezag van de staf en de reputatie van de school zou kunnen worden aangetast.

Maar de vraag is of ik me hier aan chargingering te buiten ga. Neem bijvoorbeeld het leerlingenstatuut van het Twentse Carmelcollege (art. 13.2):⁶ 'De locatiedirecteur kan de publicatie van een nummer van de schoolkrant of een deel daarvan, verbieden indien dit in strijd is met de grondslag of doelstelling van de school, een discriminerende of beledigende inhoud bevat dan wel iemands privacy schaadt.' Is dat niet in strijd met de Nederlandse grondwet? In artikel 7.1 staat: 'Niemand heeft voorafgaand verloop nodig om

door de drukpers gedachten of gevoelens te openbaren, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet.' Dit wetsartikel laat uiteraard onverlet dat een tijdschriftredactie zelf mag bepalen welke gedachten of gevoelens gepubliceerd worden. De kernvraag is dus of de school, als financier en wellicht ook als uitgeefster, tevens verantwoordelijk kan worden gesteld voor de inhoud van het blad. In de Regeling Openbaar Voortgezet Onderwijs (1993, art. 33) van de Gemeente Deventer wordt deze vraag bevestigend beantwoord:⁷ 'De schoolleiding heeft de eindverantwoordelijkheid voor de inhoud van de schoolkrant.' In Deventer is dus vastgelegd dat de redactionele verantwoordelijkheid voor de schoolkrant uiteindelijk bij de schoolleiding berust. Hiermee is het spanningsveld waarin schoolmanagers opereren, kernachtig weergegeven. Enerzijds wil men een open platform voor leerlingen bieden, maar anderzijds wil men het risico vermijden dat de kolommen gevuld worden met artikelen en foto's die niet in een *corporate magazine* passen. De meeste scholen schipperen tussen de Scylla en de Charybdis, hetzij door restrictieve bepalingen in het redactiestatuut op te nemen, dan wel door de mogelijkheid van censuur open te houden.

In het openbaar onderwijs in de Verenigde Staten waait sinds 1969 een frisse wind, toen het Hoogerechtshof bepaalde dat de grondwettelijke vrijheid van meningsuiting onverkort voor scholieren geldt. Wel is in een later arrest (1988) vastgelegd dat scholen die vrijheid tot op zekere hoogte *om gerechtvaardigde pedagogische redenen* mogen reguleren. Op de site van de Highschool Journalism Initiative (www.hsj.org) manifesteert zich een ontwikkeling gericht op professionalisering van onafhankelijke schoolkranten, ondersteund door een terzakekundige docent-adviseur en ingebed in een keuzevak Journalistiek binnen dan wel buiten het normale schoolcurriculum. Niet alleen worden op die manier nieuwe generaties van journalisten gevormd, maar ook staan deze schoolkranten in het teken van *news literacy* en burgerschapsvorming voor de hele schoolbevolking. Meer daarover leest men in de *Principal's guide to scholastic journalism* (2002).⁸

Wes Holleman
weblog onderwijs 6-8-2010
<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ http://www.laks.nl/files/media/Model_leerlingenstatuut_met_toelichting.pdf.

² <http://jure.nl/bj2487/14-juli-2009>, waarin het volgende citaat uit de gewraakte lezersbrief: "Door bij de geringste twijfel over te gaan tot censuur, geeft de schoolleiding een akelig fout signaal af. Zonder meer rampzalig wordt het, wanneer een directeur luchtige satire over bureaucratie en management gaat verbieden. Ik schreef het 'gevaarlijke stuk' dat hij tegenhield. Naar aanleiding van dit publicatieverbod zou ik deze schoolleider willen adviseren om naar Noord-Korea te verhuizen. Het regime aldaar heeft vast een fijne baan voor hem."

³ Hierbij moet echter worden opgemerkt dat spot, ook al is het in de vorm van 'luchtige satire' gegoten, een veel agressiever en kwetsender wapen kan zijn dan een zakelijk opiniërend commentaar. Wordt de lezer aan 't lachen gemaakt of wordt het slachtoffer tegelijkertijd belachelijk gemaakt? Lord Tennyson zei (vrije vertaald): spot is de uitlaatklep van labbekken (Mockery is the fume of little hearts).

⁴ <http://www.hetrhedens.nl/portals/0/documenten/regelingen/LEERLINGSTATUUT%202007.doc>.

⁵ Hiermee wordt kennelijk verwezen naar het visiedocument van de school, zie: <http://www.hetrhedens.nl/Onzeschool/Descholengemeenschap/Onzevisie/tabid/272/Default.aspx>. Een concretere variant in het leerlingenstatuut van een andere school is: 'Leerlingen zijn vrij hun mening te uiten, maar dat mag niet in strijd zijn met de goede gang van zaken op school, de regels die op school gelden en de algemene fatsoensnormen. Leerlingen dienen elkaars mening en die van anderen te respecteren. Uitlatingen die discriminerend of beledigend zijn worden niet toegestaan.' Zie: <https://www.dunamare.nl/scholen/technischcollegevelsen/Organisatie/Leerlingen/Leerlingstatuut%200710/leerlingenstatuut%202007-2010.pdf>.

⁶ <http://www.twentscarmelcollege.nl/showpage.asp?steID=3&ID=724>.

⁷ <http://www.deventer.nl/bestuur-en-organisatie/bestuurs-en-raadsinformatie/verordeningen/regeling-openbaar-voortgezet-onderwijs>.

⁸ <http://www.hsj.org/images/teachers/principalsguide.pdf>.